

G. M. KRZIZANOVSKI

VLADIMIR ILJITSISTÄ

I

Vladimir Iljitšin eläessä meille kaikille, joiden osaksi oli langennut onni toimia hänen läheisyydessään, olisi ollut ehkäpä ilahduttavimpana aiheena puhua nimenomaan hänestä, sillä eläessämme ja työskennellessämme hänen rinnallaan me jouduimme tietysti aikaisemmin kuin muut käsittämään ja tuntemaan, mikä ihmeellinen mies hänen hahmossaan työskenteli kanssamme. Mutta suuri vaatimattomuus, joka oli ominaista tälle miehelle, ei sallinut meidän siihen aikaan puhua hänestä.

Nykyään, jolloin kaikille on selvää, kuinka mahtavat siteet yhdistävät häntä mitä laajimpiin kansanjoukkoihin, jolloin koko maailma puhuu hänestä, meidän on vallan toisesta syystä vaikeata puhua hänestä: me emme voi mitenkään alistua siihen ajatukseen, että hän on ainiaaksi poistunut luotamme.

Nykyään on tietysti niin monille selvää, että Vladimir Iljitsissä me kadotimme miehen, joka oli tavattoman läheinen työtätekevien miljoonajoukoille, suorastaan poikkeuksellisen lahjakkaan henkilön, joka oli kulkenut sellaisen historiallisen tien, minkä merkityksestä olisi turha väitelläkään yhtä turhaa kuin olisi väitellä sitä tosiasiaa vastaan, että maamme ei tähän mennessä ole nostanut toista hänen vertaistaan miestä.

Mutta ei ole niinkään helppoa päästä selville tämän miehen nerouden syvyydestä ja saada selville hänen henkilöisyytensä peruspiirteet sellaisina, jotta tulisivat luonnehdittua totuudenmukaisesti ne hänen erikoisuutensa, mitkä nostivat hänet niin äärettömän korkealle kaikkien meidän yläpuolelle.

Kun ihmiskunnan historiassa ilmaantuu ajoittain henkilöitä, jotka palavien valosoihtujen tavoin valaisevat toisille elämäntietä, ja kun me näitä tällaisia henkilöitä nimitämme nerokkaiksi, me olemme usein avuttomia yrittäessämme selittää, mitä näiden henkilöiden nerokkuus oikein on. Muistakaamme tosiaankin, miten nerokasta ihmistä luonnehditaan.

On esimerkiksi tällainen määritelmä: nero — se on myönteisten ominaisuuksien omalla tavallaan onnistunut yhdistyminen ihmisyksilössä. Nero — se on havainnollinen esimerkki siitä, miten määrä muuttuu laaduksi. Kuvitelkaa, että edessämme on yksistään hyvä, kyvykäs, lahjakas henkilö; lisätkää siihen jotain verrattain vähäistä, mutta kyseessäolevalle ominaisuuksien yhdistelmälle sangen tärkeätä, niin edessämme ei ole enää tavallinen kyvykäs henkilö, vaan nerolliset lahjat omaava henkilö. Mutta tällainen yleinen sanonta olisi samaa kuin ei sanoa mitään. Minkäänlaista nerokkuuden syvimpien salaisuuksien selitystä te ette tästä löydä.

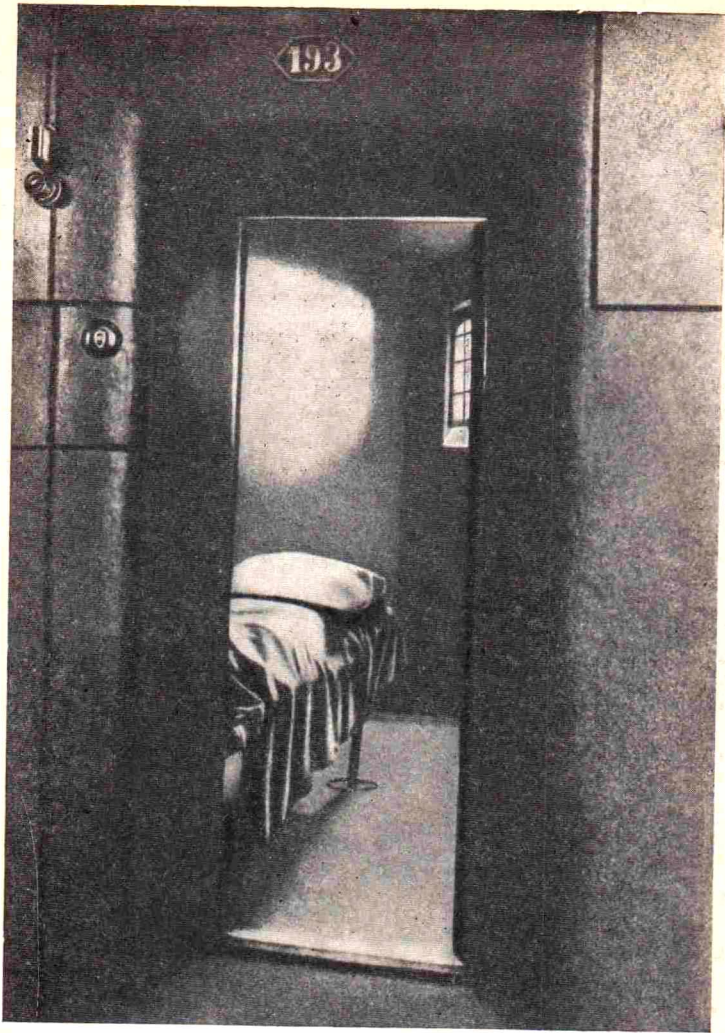
On tällainenkin määritelmä: nerokkuus — se on työkyvyn erikoinen laji, se on melkein aina valtavan, keskitetyn työtarmon tulos. Mutta mieleemme muistuu heti, että mehän tunnemme monia ahkeria työn uurastajia, joilla ei ole mitään yhteistä nerokkuuden kanssa. Täytyy nähtävästi myöntää, että tehtävä on asetettu väärin, kun koetetaan yleensä määritellä nerokkuutta, että tämä tehtävä on ratkaistavissa vain täysin määrättyyn tapaukseen nähden, ja sitä paitsi eri henkilöiden suhteen me tulemme aivan erilaisiin ratkaisuihin.

Kun tehtävä asetetaan tällä tavalla, niin on tunnustettava erikoisen vaikeaksi luonnehtia täydessä mitassaan niin jättiläismäistä henkilöhahmoa kuin oli Vladimir Iljitš. Mutta en otakaan ratkaistakseni sitä, vaan rajoitun esittämään eräitä aineistoja. Tämä tehtävä on suuri ja vaikea: „Viel’ vuosisadat piirtävät tuon kuvan keskeneräisen”. Ensi silmäykseltä ei hänessä ollut mitään imponoivaa. Mutta palauttakaa mieliinne, mitä Marx on sanonut proletariaatin vallankumousten erikoisista ominaisuuksista porvarillisiin vallankumouksiin verrattuna. Jos pitänee paikkansa se, että itse proletariaatin liikkeen olemus kieltää ulkonaisen loiston ja teennäisen dramaattisuuden näiden vallankumousten päätekijän — kansanjoukkojen menettelyissä, niin eiköhän meillä olisikin oikeus odottaa niin sanoakseni vallan erikoista tavallisuutta myös niissä henkilöissä, joiden osaksi on langennut suuri historiallinen osuus esiintyä todellisina proletariaatin johtajina? Joka tapauksessa tuo ulkonaisen, teennäisen loiston puuttuminen oli Vladimir Iljitšin luonteenomaisena erikoisuutena.

Aloittakaamme vaikkapa Vladimir Iljitšin tavallisesta, vaattomasta ulkomuodosta. Matalakasvuinen, tavallinen lippalaki päässä, hän saattoi helposti liikkua kenenkään huomiota herättämättä missä tehdaskorttelissa hyvänsä. Miellyttävät, tummahkot kasvot, jotka vaikuttivat hieman itämaalaisilta — siinä melkein kaikki, mitä hänen ulkonäöstään voidaan sanoa. Jonkinlainen kauhtanapahanen yllään Vladimir Iljitš olisi yhtä helposti saattanut sulautua mihin volgalaisten talonpoikain joukkoon tahansa, — hänen olemuksessaan oli nimenomaan jotain sellaista,

Ryhmä Pietarin „Taisteluliiton
työväenluokan vapauttamiseksi” perustajia V. I. Leninin seurassa.
Valokuva, 1897.

Vankiselli, johon V. I. Lenin teljettiin
joulukuun 9 (21) päivän vastaisena yönä 1895 tapahtuneen
vangitsemisen jälkeen.

Valokuva.

mikä oli aivan kuin välittömästi noista syvimmistä kansankerrok-
sista noussutta, jotain aivan kuin suoranaisesti sukua noille
kansanjoukoille. Mutta ei tarvinnut muuta kuin katsoa tarkasti
Vladimir Iljitšin silmiin, noihin aivan erikoisiin, läpätunkeviin,
sisäistä voimaa ja tarmoa säkenöiviin tumman-tummiin ruskei-
siin silmiin, kun te jo heti huomasitte, ettei edessänne ollutkaan
mikään tavallinen mies. Suurin osa Vladimir Iljitšin muoto-
kuvista ei pysty tulkitsemaan sitä erikoisen lahjakkuuden vaiku-
tusta, mikä tuli heti kohta hänen tavallisen ulkoasunsa herättä-
mien vaikutelmien sijalle, kun vain hiemankaan lähemmin tarkas-
telitte hänen olemustaan. Ei kai syyttä eräs tunnettu ranskalainen
kuvanveistäjä, aavistamatta varmastikaan mitään Vladimir
Iljitšin tulevasta historiallisesta toiminnasta, ollut niin hämmäs-
tynyt ja ihastunut hänen otsansa erinomaisesta muodosta, että
suorastaan seurasi hänen kintereillään Pariisissa tarjouksineen
saada muovailta hänen päänsä, joka tuon taiteilijan mielestä
uhosi erikoista henkistä kauneutta. Kuvanveistäjän mielestä
Vladimir Iljitšin otsa muistutti tavattomasti muinaisajan suuren
ajattelijan Sokrateen otsaa, häntä kuvaavissa veistoksissa.

Mutta Vladimir Iljitšin henkinen olemus, hänen ollessaan kos-
ketuksissa kanssaihmissiin, tuli esiin paljon suuremmalla voimalla
kuin hänen ulkomuodossaan. Käydessäni usein Vladimir Iljitšin
kanssa sellaisissa seurapiireissä, jotka eivät aikaisemmin voineet
tietää hänestä mitään, arvasin aina jo etukäteen sen ehdottoman,
mikä siellä oli tapahtuva. Tämä ehdoton oli aina siinä, että
ilmestyipä Vladimir Iljitš minne hyvänsä ja olipa hän missä
ympäristössä tahansa, jos hänen tuloonsa vain liittyi välttämät-
tömyys puhua asian olemuksesta, niin saattoi jo etukäteen sanoa,
että hän tulee heti paikalla yleisen huomion keskiöksi. Hän
ei puhu mitään kirkuvia eikä suuria sanoja, mutta kaikki, mitä
hän sanoo, on niin painavaa ja merkittävää, niin osuvasti ja
ilmeikkäästi sanottua, että kaikille tulee päivän selväksi, miten
poikkeuksellisen lahjakkaan pitääkään olla miehen, joka voi noin
puhua.

Muistelmissa L. N. Tolstoista korostetaan toisinaan sitä, että
Tolstoi siirtyessään visseinä hetkinä tarpeen vaatiessa puhumaan
hienostunutta englantia tai ranskaa osasi siten antaa niiden
keskustelijoiden, jotka tungetellen lyöttäytyivät hänen läheiseen
tuttavuuteensa, tuntea koko sen äärettömän välimatkan, mikä
erotti hänet noista tuon tapaisista pieneläjistä. Vladimir Iljitš
ei siirtynyt puhumaan englantia eikä ranskaa, mutta hänellä oli
silti samanlainen kyky, mutta vieläkin hienommaksi kehittynyt:
uskollisena ystävänä ja herkkänä toverina hänen oikeita kunnon
tovereitaan kohtaan, niitä työntekijöitä kohtaan, jotka kuuluivat
siihen proletaariseen puolueeseen, jolle hän oli täydellisesti
omistanut koko elämänsä, Lenin aina ja kaikkialla vihasi mitä

leppymättömimmin kaikkinaista poroporvarillisuutta ja matala-mielisyyttä, vihasi kaikkinaista sopeutumista ympäristön rämet-täviin oloihin, olipa tuo sopeutuminen verhoutunut minkälaiseen kuoreen tahansa. Vladimir Iljitšin läsnäollessa, ilman että hän olisi siihen mitenkään näkyvästi pyrkinyt, syntyi aina jokin aivan erikoisen puhdas ja ihanteellinen ilmapiiri, jotenkin aivan itses-tään kävi aina niin, että siellä, missä hän oli läsnä, eivät sopineet mitkään joutavat puheet, tyhjämpäiväiset ja semmitenkään tör-keät sanat.

Ensi näkemältä tavalliselta näyttävä ulkomuoto, mutta nimen-omaan vain ensi näkemältä, ja sitten tuo samainen ulkomuoto, niin tavattoman miellyttävä ja erikoisen henkisen kauneuden valottama, hänen puheensa aivan tavallisin sanoin, mutta niin rakennettuna, että siitä kuvastuu heti paikalla hänen persoonansa keskitetty verrattoman suuri mahti,— nämä ovat tietysti vain muutamia erillisiä piirteitä Vladimir Iljitšin nerokkaasta henki-löllisyydestä. Kiistattomia olivat myös hänen äärettömän suuri työteliäisyytensä ja monipuolinen lahjakkuutensa (noinkos vain hän olisi ollut monia vuosia kymnaasin parhain oppilas) sekä hänen elimistönsä ehtymättömät voimavarat. Tuntuu jotenkin oudolta, kun lukee — ja sellaista tapahtuu usein,— elämäkerrallisia kirjoituksia Vladimir Iljitšistä, joissa on mainintoja hänen vahvasta elimistöstään. Vladimir Iljitšin matalahko vartalo ei tuntuisi sopivan tavalliseen käsitykseen voimasta. Ja siitä huoli-matta se oli niin: tässä pienessä, tanakassa elimistössä ei todella-kaan pulpunnut täysiverisenä ainoastaan hengen voima, vaan myös vahvan, terveen, ruumiillisesti normaalin ihmisen tarmo-kas elinvoima. Muistuu mieleeni, kuinka ollessamme karkotuk-sella Siperiassa, keskustelin kerran Vladimir Iljitšin kanssa ja kerroin hänelle siitä terveen ihmisen määritelmästä, jonka niihin aikoihin kuuluisa kirurgi Bilroth oli antanut ja jonka mukaan terveys ilmenee tunnetoiminnan kirkkaassa selväpiirtei-syydessä. Vladimir Iljitš oli erittäin tyytyväinen tähän määritel-mään.

„Juuri niin”, puheli hän, „jos terve ihminen haluaa syödä, niin hän haluaa syödä oikein aimo tavalla; jos tahtoo nukkua — niin taaskin niin, ettei huoli siitä onko vuode pehmeä vai ei, ja jos hän jotain vihaa, niin vihaa koko voimallaan...” Katselin silloin hänen poskipäittänsä kirkasta hehkua ja hänen tummien silmiensä kiiltoa ja ajattelin, että sinä juuri oletkin divallinen esimerkki sellaisesta terveestä ihmisestä.

Lyhyt kuitenkin on elämäntiemme. Siksi niiden osaksi lan-keaa suuri onni, jotka jo varhaisessa nuoruudessaan löytävät elämänuransa ja määrätietoiset pyrkimyksensä. Eikö siinä juuri olekin elämän suurin menestys? Jos asia on siten, niin sellainen menestys lankesi Vladimir Iljitšin osalle täysin mitoin. Hän ker-

toi minulle, että jo kymnaasin viidennellä luokalla hän oli jyrkästi hyljännyt kaikki uskonnon kysymykset: ottanut ristin kaulastaan ja heittänyt sen roskakasaan. Ja kun minä ensi kerran kohtasin hänet 23-vuotiaana nuorena miehenä, ei hän ollut silloin vielä lopullisesti muovautunut, mutta jo täysin selvästi piirtyi esiin tyyppikuva sellaisesta monoliitti-henkilöstä, jonka osaksi oli langennut näyttää tulevaisuudessa koko maailmalle sisäisen ehey-tensä tavaton voimallisuus.

Sisäisen katseeni ohii kiittää ilmielävinä kuvia Pietarista ja Pietarin ylioppilaiden vallankumouksellisista kerhoista viime vuosisadan 90-luvun alkuvuosilta. Koetan näyttää, mitä nimen-omaan olivat tämän erinomaisen nuorukaisen määrätietoiset pyrkimykset käyttäen esimerkkinä Vladimir Iljitšin ensimmäistä toimintakautta Pietarissa. Ja minusta tuntuu siltä, että silloin tulee jossain määrin selväksi se erikoinen piirre hänen harvinaisessa henkilöllisyydessään, joka teki sangen lahjakkaasta, elämäntarmona uhkuvasta Vladimir Iljitš Uljanovista nerokkaan Leninin.

Me pidämme tieteellisen sosialismin oppia kaikkein suurim-pana ja työtätekeville kaikkein tärkeimpänä tieteenä. Tämä tiede antaa avaimet sen ymmärtämiseen, mikä on kaikkein tärkeintä: se näyttää, kuinka pitää elää, kuinka on taisteltava jotta voitai-siin rakentaa ja uusia itse elämä niin, että se muuttuisi kaikkien taistelusta kaikkia vastaan sopusointuiseksi, riemulliseksi veljes-järjestelmäksi. Juuri Marxin ja Engelsin teokset olivat valmistel-leet työtätekeville mahtavat taistelukeinot, jotta voitaisiin suorit-taa vaikea siirtyminen kapitalismista sosialismiin. Mutta poliittiset tapahtumat Länsi-Euroopassa kehittyivät sillä tavalla, että 80- ja 90-luvun vuodet olivat verrattain hiljaista aikaa luokka-taistelun rintamalla. Tosin Engels väitti, että näinä hitaan kehityksen vuosina Saksan sosialidemokraattinen puolue pulskis-tui saaden itselleen punaiset posket, mutta loppukädessä osoit-tautui, että sellaisten suurten tulevaisuuden seppien kuin Marxin ja Engelsin takoma kallisarvoinen ase oli juuri tuon samaisen sosialidemokratian toimesta pantu vara-aseena tämän „legaali-sen opposition” viattomiin asevarastoihin.

Ja silloin meidän pohjoisille lakeuksillemme ilmaantui ihmeel-linen mies, joka käsitti paremmin kuin kukaan muu Marxin neroudellaan takoman aseiden tehoavan voiman. Hänen mielestään marxilainen on ennen kaikkea vallankumouksellinen. Tuulispäänä hän syöksyy tuohon Saksan sosialidemokratian vara-aseiden arsenaaliin, tempaisee sotisovat seiniltä, lyö ikkunat ja ovet selko selälleen, soittaa hätäkelloa ja kutsuu luokseen miljoonia työtä-tekeviä varustaen heitä Marxin aseella ankaraan taisteluun kapi-talismia ja sen palkkarenkejä vastaan, vimmattuun taisteluun elämästä tai kuolemasta. Sellainen mies oli V. I. Uljanov-Lenin.

Periaatteellinen politiikka on parhainta politiikkaa. Mainiosti aseistautuneena Marxin opin johtavilla periaatteilla, Vladimir Iljitš oli siinä mielessä oivallinen poliitikko.

Mutta hyvällä poliitikolla pitää olla myös se erikoinen vaisto, jota sanotaan todellisuuden tajuksi. Venäjän kolmen vallankumouksen kulussa Vladimir Iljitš antoi meille toiminnallaan mitä korkeimman havaintonäytteen juuri sellaisesta mitä syväsimmästä todellisuuden tajuamisesta ja käsittämisestä.

Vuonna 1889, 17-vuotiaana nuorukaisena saavuin Pietariin henkisesti vielä aivan kehittymättömänä poikasena ja hain oppilaaksi Pietarin teknologiseen instituuttiin. Opiskellessani toista vuotta instituutissa liityin silloisen ylioppilasliikkeen vasemmistolaiseen siipeen. Muistan vieläkin, miten minä ja samoin uudet ystäväni olimme ensi alussa täynnä jotain epämääräistä, mutta valtavan voimakasta pyrkimystä „polttamaan laivamme”, so. katkaisemaan välit siihen poroporvarilliseen piiriin, joka ruokki ja kasvatti meitä, jotka olimme kokoontuneet nyt saman katon alle maaseudun eri kulmilla. Eri teitä virtasi meillekin purosina tietoja, jotka tavalla tai toisella sitoivat ajatuksemme niiden vallankumousurhojen taisteluihin, jotka olivat mainehikkaasti ja „kunnialla kulkeneet matkansa jalon” juuri täällä, tämän saman kaupungin seinien sisällä. 60-luvun raznotšintsiens alkuvaiheiset etsiskelyt, joita me omaksuimme „Sovremennik” ja „Otšetstvennyje Zapiski” julkaisujen jo kellastuvilta palstoilta, Saltykov-Štšedrinin ruoskivat sanat, Mihailovskin publisistiikan vapaudentahtoiset leimahdukset, Lavrovin raskaanpykevä saarnaaminen, erinäiset kirjaset „Zemlja i volja” sekä „Narodnaja Volja” järjestöjen julkaisuista ja vihdoin ne ihmeelliset julistus-sanat, jotka sautuivat yhteen meidän elämämme kevään kanssa ja joita meille saakka kantautui „Työn vapautus” ryhmän julkaisuista,— tällainen oli se kirjallisuuden ketju, jonka renkaasta toiseen me kuljimme kehittyessämme epämääräisistä rahvaanrakastajista täysin määrätietoisiksi marxilaisiksi. Ja eräänlaisena kalliona tällä tiellämme, kalliona, joka muodostui käänteentekeväksi rajapyykiksi, oli Marxin suurenmoinen teos — „Pääoma”...

Tämän kirjan sivuja tutkiessamme me tunsimme ensi kerran vankan pohjan jalkojemme alla ja löysimme tukea kriittilliseen suhtautumiseen mitä monivaihteisimpaan narodnikkilaisuuteen yrittipä se verhota oikeata olemustaan minkälaisilla vallankumouksen väreillä tahansa. Pian meidän ryhmässämme, johon kuului pääasiassa teknologian ylioppilaita, tuli voimaan oma-laatuinen Marxin pylvönsä ¹.

¹ Ryhmään kuuluivat: S. I. Radtšenko, G. B. Krasin, A. A. Vanejev, V. V. Starkov, N. K. Krupskaja, P. K. Zaporozets, M. A. Silvin, M. K. Nazvanov, Z. P. ja S. P. Nevzorov, A. A. Jakubova ynnä muita.— G. K.

Aina kun tapasimme uusia henkilöitä, me tiedustelimme ennen kaikkea, miten he suhtautuvat Marxiin. Minä henkilökohtaisesti olin syvästi vakuuttunut siitä, että henkilöstä, joka ei ole kahteen tai kolmeen kertaan lukenut ja tutkimalla tutkinut Marxin „Pääomaa”, ei voi koskaan tulla mitään kunnollista... Valitettavasti me olimme melkein yhtä vaativiaisia niin ylioppilaiden päänuppeja kuin niidenkin työläisten aivostoa kohtaan, joiden kanssa me pyrimme jo silloin saamaan säännölliset yhteydet aikaan, ryhmittäen heitä määrättyihin opintokerhoihin propagandaa varten. Kun muistelen, kuinka me kiusasimme ensimmäisiä työväenluokan riveistä tulleita ystäviämme „takilla” tahi „liinakankaalla” „Pääoman” ensimmäisestä luvusta, niin tunnen yhä vieläkin oman-tunnontuskia. Meidän vallankumoukselliset työväenkerhomme olivat kuormitetut myös valistustyöllä, jota suuressa määrin edisti se valtava henkinen tiedonjano, jota sen ajan valveutuneet työläiset tunsivat.

V. I. Uljanovin saapumista joukkoomme syksyllä 1893 voidaan verrata seurauksiltaan virvoittavaan ukkosilman purkaukseen. Siitä hetkestä lähtien meille alkoi uusi elämä. Palattuani syksyllä 1893 kesäkauden tehdaspraktiikalta tapasin koko kerhomme tavattoman vilkkaassa tilassa juuri siitä syystä, että Volgan rannoilta joukkoomme tullut uusi ystäväme, Vladimir Uljanov, oli mitä lyhyimmässä ajassa noussut keskeisimmälle sijalle järjestössämme. Jo yksistään se seikka, että Aleksandr Iljitš Uljanov, eräs niistä viimeisistä mainehikkaista narodnaja-voljalaisista, jotka teloitettiin 1887, oli hänen veljensä, oli omiaan luomaan hänelle mitä suotuisimmat ehdot, jotta hänet otettiin ystäväväen vastaan meidän keskuuteemme... Luodessani nyt silmäyksellä taaksepäin ja muistelllessani silloisen 23-vuotiaan Vladimir Iljitšin olemusta, minä näen nyt selvästi siinä sellaisia erikoispiirteitä kuin ihmeellisen sielullisen puhtauden ja sen sammumattoman palamisen, mikä oli samaa kuin alituinen valmeus urotekoihin ja täydelliseen uhrautuvaisuuteen. Mahdollisesti nämä ominaisuudet periytyivät hänelle välittömästi perhetragediasta, hänen veljensä sankarihahmosta, mikä satoi häntä tiukemmin kuin meitä edellisen urhoollisen vallankumoustaistelun perinteisiin. Mutta meitä, jotka olimme marxilaisia aina pedanttisuuteen asti, miellytti hänessä paljon enemmän hänen ihmeellinen taitonsa käyttää Marxin asetta sekä erinomainen, suorastaan hämmästyttävä perehtyneisyytensä maan taloudelliseen tilaan tilastokokoelmien alkuperäisten tietolähteiden mukaan.

Ensimmäinen tutustumiseni Vladimir Iljitšiin tapahtui Z. P. Nevzorovan asunnossa Uljanovin tehdessä kerhossamme selostusta „markkina”kysymyksestä. Tässä selostuksessa Vladimir Iljitš esitti loistavasti meille niin runsaasti kysymystä valaisia tilastotietoja, että minä tunsin tavallaan sanomattoman

hurjaa mielihyvää nähdessäni, miten mahtavan asean marxilaisuus tarjoaa maamme ekonomiikan tiedostamisessa. Eräitä kerhomme jäseniä jopa jossain määrin pökerrytti tämä omalaatuinen konkreettisuus niin teoreettisen kysymyksen käsittelyssä kuin kysymys markkinoiden muodostumisesta kehittyvälle kapitalismille. Venäjän taloudellisen kehityksen aineiston pohjalla Vladimir Iljitš kumosi noiden eräiden jäsenten kaikki sekavat, keino-tekoiset rakennelmat kapitalistisen talouden kehityksestä.

Korkean avoimen otsansa sekä suuren oppineisuutensa takia Vladimir Iljitš sai liikanimekseen „Vanhus”, joka oli mitä räikeämmässä ristiriidassa hänen nuorekkaan eloisuutensa ja hänessä niin voimakkaana pulppuavan nuoren tarmon kanssa. Mutta ne syvälliset tiedot, joita tämä nuori mies niin vapaasti käytteli, se erikoinen tahdikkaus ja kriittillinen nokkeluus, jolla hän suhtautui elämän kysymyksiin ja mitä erilaisimpiin ihmisiin, hänen erinomainen taitonsa sopeutua työläisten seuraan, joita kohtaan hän ei koskaan pitänyt itseään korskeana opettajana, vaan ennen kaikkea ystävänä ja toverina, kuten Nadežda Konstantinovna Krupskaja on aivan oikein osoittanut,— kaikki tämä vakiinnutti tuon liikanimen, jonka hänelle olimme antaneet. Muutaman kuukauden kuluttua tutustumisestani tähän omalaatuisen „Vanhukseen”, panin yhä useammin merkille, että tunsin elämän jotenkin paljon täydellisemmin juuri tämän miehen seurassa, ystävällisissä keskusteluissa hänen kanssaan. Ja kun hän oli mennyt pois, värit heti ikään kuin himmenivät, ja aatokset lensivät hänen perässään...

Perehdyttyään seuraamme Vladimir Iljitš riensi viivyttelämättä vallankumouksellistamaan menettelytapojamme. Hän vaati ennen kaikkea, että siirryttäin „perin syvällisestä” opiskelusta valiotyöläisten vähälukuisissa kerhoissa vaikuttamaan Pietarin proletariaatin laajempiin joukkoihin, ts. hän vaati siirtymistä propagandasta agitaatioon. Siinä tarkoituksessa hän yhdisti kaikki marxilaiset työläiskerhot Pietarissa yhdeksi „Taisteluliitoksi työväenluokan vapauttamiseksi”.

Vuoden 1894 talvesta Pietarin vakoilu- ja poliisikoneisto joutui erittäin laajassa mitassa tutustumaan siihen „salalehtisinä” levitettyyn „kiihotus”-kirjallisuuteen, jota valmistettiin alkeellisilla hektografimenetelmillä, mutta jota juuri niihin aikoihin alettiin levittää sangen laajasti Pietarin tärkeimpien tehtaiden ja tuotantolaitosten seinien sisällä. Näissä lehtisissä, joita laadittaessa nojauduimme keskusteluihin työläisten kanssa, me koetimme pitää lähtökohtanamme työläisten jokapäiväisiä tarpeita, tiettyä konkreettista tilannetta sillä tai toisella tehtaalla siirtyäksemme mahdollisimman nopein askelin poliittisluontoisiin tunnuksiin, jotka johtuivat ilmeisesti niistä esteistä, joita tsaarinhallitus järjesti tuhka tiheään puhtaasti taloudellisten etujen puolesta käytävälle

työläisten taistelulle. Pikakokoukset, jokavuotiset vappujuhlat ja vihdoin säännöllisen kirjallisen äänenkannattajan perustaminen — nämä tällaiset toimenpiteet johtuivat luonnostaan niistä tehtävistä, joihin agitaation tunnus viittasi. Me tiesimme luonnollisesti, että loppukädessä yhteydet työläisiin vaikkapa vain propagandaluontoisten opintokerhojen puitteissa, johtavat väistämättä suuriin tappioihin meidän aloiteryhmämme ylivoimaisessa taistelussa sitä piikälle kehiteltyä poliisikoneistoa vastaan, jonka elävänä olennoitumana oli silloinen „virallinen” Pietari. Siirtyminen paljon laajempiin yhteyksiin työläisjoukkoihin, johon Vladimir Iljitš meitä jatkuvasti kannusti julistamalla agitaation tarpeellisuutta, uhkasi muodostua vieläkin vaarallisemmaksi tässä suhteessa, ja voitiin etukäteen sanoa, että vangitsemiset ja vankila odottaisivat meitä kohtalon kiertämättömyydellä. Sitä suuremmalla syyllä Vladimir Iljitš oli aivan oikeassa ruoskiessaan sitä meidän intelligenttimäistä leväperäisyyttämme, mikä meillä vallitsi henkilökohtaisissa suhteissamme. Me teimme ilmeistä syntiä pistäytyessämme melko usein toistemme luona ilman asiallista syytä, muuten vain „keventämään huoliamme”. Sitäpaitsi meidän silloiset konspiraatiomenetelmämme olivat peräti alkeellisia.

Vuonna 1895 Vladimir Iljitš sairasti vaikean keuhkokuumeen, ja toipuakseen hänen täytyi matkustaa joksikin aikaa ulkomaille. Mutta tämän matkan tärkeimpänä tarkoituksena oli päästä välittömään yhteyteen „Työn vapautus” ryhmään. Voitte helposti kuvitella, kuinka paljon tämä matka meille merkitsi ja miten kärsimättöminä me odottelimme hänen palaamistaan. Ja vihdoin sitten koitti tuo kauan odotettu päivä, ja meidän „Vanhuksemme” palasi reippaana ja vikkelänä kuin elohopea uudelleen joukkoomme. Hän kertoi meille vilkkaasti Plehanoviin, Axelrodiin ja Zasulitšiin tutustumisensa vaikutelmista. Mutta sitäkin kirkkaampana on mieleeni jäänyt hänen kertomuksensa kohtaustaan Pariisin proletaarien kanssa. Joukkotoimintaan osallistuva ranskalainen työmies, hänen yleinen kulttuuritasonsa, vilkas huomiokykynsä sekä toverillinen ystävyytensä, olivat — Vladimir Iljitšin kertoman mukaan — juuri sitä ihmisainesta, johon marxilaiset vallankumousmiehet saattoivat kaikkein luonnollisimmalla tavalla rakentaa toiveensa. Juuri näihin aikoihin ja juuri tähän Vladimir Iljitšin ulkomaanmatkaan liittyi se Plehanovin kirje Struvelle, josta saimme myöhemmin kuulla ja jossa kerrottiin, minkälaisen vaikutuksen Vladimir Iljitš teki „Työn vapautus” ryhmään. G. V. Plehanov kirjoitti siinä, että hänen monivuotisen ulkomailla olonsa aikana on hänen luonaan käynyt hyvin paljon Venäjältä tulleita henkilöitä, mutta tuskinpa kukaan toinen on herättänyt hänessä niin suuria toiveita kuin tämä nuori Uljanov. Mikäli muistan, Plehanov mainitsi tuossa kirjeessään sekä

Vladimir Iljitšin ihmeellisestä oppineisuudesta, hänen vallankumouksellisen maailmankatsomuksensa eheydestä että hyvin voimallisena pulppuavasta energiastaan.

Tämä Vladimir Iljitšin ulkomaanmatka ei ollut suinkaan luonteeltaan vain platonista laatua. Siitä lähtien me saimme välittömän yhteyden „Työn vapautus” ryhmään ja näiden yhteyksien avulla riensimme tietystikin laajentamaan tuttavuuksiamme myöskin Venäjällä. Niihin aikoihin me pääsimme lähempään kosketukseen sosialidemokraattisiin kerhoihin Nižni-Novgorodissa, Moskovassa, Ivanovo-Voznesenskissa, Vilnassa ja eräissä Volgan varren kaupungeissa. Vladimir Iljitš ilahdutti meitä silloin tavattomasti vielä eräällä „merentakaisella” lahjalla: matkalaukkunsa kaksoisseinämän välissä hänen onnistui tuoda rajan yli mimeografi, joka alkoi siihen aikaan tulla käyttöön. Tuo mimeografi teki sittemmin suuren palveluksen Pietarin proletariaatin valistamisessa.

Kirjailijana Vladimir Iljitš kirjoitteli jo niihin aikoihin erittäin paljon ja tuotteliaasti, hän kirjoitti nopeasti kauniilla, matalalla käsialallaan paksuja vihkoja, joissa erikoisen kuumasti löylytettiin silloisen narodnikkilaisuuden surullisen kuuluisia „sankareita”. Meidän agitaatiolehtisemme niin ikään tulivat melkoisen kysytyiksi, ja kaiken ohella meille oli turvattu mahdollisuus olla kirjallisessa yhteistoiminnassa „Työn vapautus” ryhmän kanssa. Tätä tietä me tulimme luonnostaan ajatukseen erikoisen työväen lehden julkaisemisesta. Valitettavasti „Rabotšeje Delo” lehden ensimmäinen numero, jonka Vladimir Iljitš oli hyvin tarkasti toimittanut ja kolme neljäsosaa siitä hän oli itse kirjoittanutkin, ei joutunutkaan kirjapainoon, vaan suoraan santarmien käsiin. Ja kuitenkin jo tämä lehden numero viitoitti aivan oikein toimintasuunnan sosialidemokraattiselle työlle kokonaiseksi vuosikymmeneksi eteenpäin. Pietarin tehtailta saamamme konkreettisen aineiston perusteella me pyrimme kohottamaan Pietarin proletariaatin itsetietoisuutta niin korkealle, että vallankumouksellisen poliittisen työväenpuolueen välttämättömyys tulee itsestään selväksi, ja minusta tuntuu vielä nykyäänkin, että me teimme sen silloin kyllin taitavasti. Mikäli on tiedossani, suurin osa „Rabotšeje Delon” tämän numeron aineistosta ei ole säilynyt samoin kuin eivät ole säilyneet eräät muutkaan Vladimir Iljitšin käsikirjoitukset, joita silloin oli kiertämässä Pietarin vallankumouksellisissa piireissä. Mutta onneksi on säilynyt kolme neljäsosaa Vladimir Iljitšin kirjasesta, jonka otsikkona on „Mitä ovat „kansan ystävät” ja miten he taistelevat sosialidemokraatteja vastaan?” Tämä Vladimir Iljitšin tutkielma on totta tosiaan suorastaan hämmästyttävä analyysinsä kirkkaudessa ja voimassa sekä ennustavassa kaukonäköisyydessään. Kun te nyt luette sitä, niin siitä henkii vielä tänäkin päivänä aikansa tuoreus, vaikka nuo

rivit on kirjoitettu 60 vuotta sitten. Työväenluokan merkityksen Venäjällä sekä Venäjän vallankumouksen kohtaloissa, sen yhteyden talonpoikaistoon, suoran ja avoimen poliittisen taistelun tien sekä Venäjän kommunistisen vallankumouksen voitokkaan lopputuloksen ennustuksen, vallankumouksemme kiertämättömän yhteyden koko maailman proletarisen vallankumouksen kohtaloihin — kaiken tämän te löydätte kirjasen sivuilta kirkkaasti ja elävästi esitettynä. Mutta siinä tulee esiin Vladimir Iljitšin toinenkin voimakas puoli — edessämme on armoton vastaväittäjä, joka lyö suuttumuksella alas kaikki ne, ketkä asettuvat vastustamaan itsenäisen vallankumouksellisen proletarisen ajattelun heräämistä, ketkä tavalla taikka toisella estävät proletariaattia ymmärtämästä oikein sen suurta historiallista merkitystä.

Tällaisena on Vladimir Iljitš säilynyt muistissani tuolta ensimmäiseltä kaudelta, jolloin tutustuin häneen Pietarissa. Me näemme, että hän löysi varhain elämäntiensä, löysi sen linjan, jonka järkkymätön noudattaminen teki hänestä työtätekevien suuren ystävän ja johtajan. Hän osasi keskittää koko ihmeellisen työkykynsä, koko tulisen sielunsa tarmokkuuden yhden ainoan ja kaikkikäsitteävän päämäärän palvelemiseen: vallankumouksellisen proletariaatin joukkojen järjestämiseen ja nostamiseen, pönteveään nostamiseen itse elämänperusteiden muuttamiseksi viivyttelämättä, niiden suhteiden muuttamiseksi, jotka vallitsevat ihmisten kesken yhteiskunnallisessa tuotantoprosessissa.

II

Kevättalvella 1895 pilvet yllämme ilmeisesti synkkenivät. Pahinta oli se, että urkkijain varjostus sai ajoittain jossain määrin arvoituksellisen muodon. Tulet ulos talosta ja koetat peittää jälkesi konspiraatiotaidon kaikkien sääntöjen mukaisesti, ja yhtäkkiä jossain kaukana matkasi varrella huomaatkin aivan kuin maan alta ilmaantuneen nuuskivan urkkijan hahmon. Kun myöhemmin sattui tällaisia tapauksia, niin me menettelimme tietysti paljon käytännöllisemmin: vaihdoimme passeja ja toimintapiiriä. Mutta niihin aikoihin me olimme vielä kokemattomia alokkaita. Lisätkää siihen vielä koko se nuoruudesta aiheutuva luonnollinen intomieli, joka vetää voimakkaasti rintamahyökkäyksen rohkeisiin otteluihin eikä halua suostua „kylmästi harkitsevan järjen” sanelemaan kompromisseihin. Oli miten tahansa, mutta 8 päivänä joulukuuta v. 1895 myöhäisellä sydänyöllä me jouduimme siihen omalaatuiseen taloon Špalernajakadulla, jota nimitettiin Pietarin „Predvarilkaksi” (Tutkintavankilaksi). Me jouduimme viettämään tämän talon seinien sisällä kokonaista 14 kuukautta. Siirtyminen aktiivisesta vallankumouksellisesta toiminnasta kiduttavaan järjestykseen ehdottomasti eristettynä

yksinäisvankeudessa, jolloin sinua kalvoivat tuskalliset ajatukset läheisten henkilöiden osalle sattuneista onnettomuuksista ja jolloin lähimmän tulevaisuuden näköalat olivat peräti alakuloiset, ei voinut tietenkään olla helppoa.

Kaksi toveriamme tämä vankilassaolo nujersi ainiaaksi: A. Vanejev sai ankanruekhotaudin, joka vei hänet pian haudantaan, ja P. Zaporozets sairastui parantumattomasti vaino-hulluuteen. Minulle henkilökohtaisesti ja enemmistölle muitakin tovereita arvaamattoman pelastavana ja vahvistavana tukena oli ystävyys Vladimir Iljitšiin. Silloisessa „Predvarilkassa” vallinneesta sangen kovasta vankilakurista ja komennosta huolimatta meidän onnistui silti vankilakirjaston avulla sekä meitä tapaamassa käyneiden henkilöiden välityksellä saada kiinteä yhteys toisiimme...

En kykene nykyään enää palauttamaan tarkalleen mieleeni vankilassa käytyä vilkasta kirjeenvaihtoa Vladimir Iljitšin kanssa, mutta muistan selvästi vain sen, että kirjeen saaminen häneltä ja sen lukeminen vaikutti samoin kuin olisi juonut jotain erittäin vahvistavaa ja virkistävää juomaa, se antoi heti reippautta ja ryhdisti henkisesti. Hänessä oli niin valtavasti henkistä rikkautta, sellainen taito vaikuttaa aina hyvällä tavalla ja tarvittavaan suuntaan, vaikutusta kaipaavan henkilön mielialaan, että jo yksistään nämä hänen ominaisuutensa missä oloissa tahansa, ja erikoisesti vankeudessa, tekivät hänet aivan korvaamattomaksi toveriksi.

Tutkintavankilan selleissä oli ikkunat tehty sillä tavalla, että niiden kalteriristikkojen takaa saattoi katsella vankilan pihalle vain jonkin verran kurottautuneena, mikä teki tuollaisen kurkistelemisen melko hankalaksi etenkin kun vanginvartijat seurasivat melkein herkeämättä raskaan suljetun oven näköluukusta, etteivät vangit voisi tehdä sellaisia konsteja. Eivätkä kuitenkaan mitkään pahuuden voimat olisi voineet pidättää minua tekemästä sellaista tempua niiden tuntien aikana, jolloin havaintojeni mukaan Vladimir Iljitšin piti olla kävelyllä siinä kävely-ympyrässä, joka näkyi sellini ikkunasta. Hän oli yhtä varma siitä, että sellaisen välimatkan päästä tapahtuvan yhteyden pidon mahdollisuus oli eräissä tapauksissa hyvin suuri, ja niinpä me ryhdyimme aina vitkastelematta keskustelemaan sormien avulla vankila-aakkosten mukaan. Vielä nytkin muistuvat mieleeni hänen rakkaat kasvonsa, kiireiset merkinantonsa sekä vaistomaiset vilkaisut kävelykehän keskellä astelevaan kolkkoon vartiomieheen. Muistan esimerkiksi miten hän katsoi minuun jotenkin erikoisen jännittyneellä riemulla ja tiedotti kiireisesti: „Allasi on ukrainalainen!”. Heittäydyin pitkälleni kylästyttävän sellini lattialle ja huusin naapurille kapeaan aukkoon, joka oli sellini lattian läpi johdetun lämmitysputken ympärillä... Ja mitä kuulenkaan, kaik-

kein taitavin konspiraattorimme, nykyään jo valitettavasti niin ikään edesmennyt, S. I. Radtšenko tervehti minua hillityllä äänellä: „Sinäkö se siellä oletkin?” Niin, vankilan päällystö oli tosiaankin tehnyt tällä kertaa vikapiston: samasta oikeusjutusta syytetyt olivat joutuneet lähekkäin, ilman rikosvankien välikerrosta, kuten tavallisesti tehtiin, ja Vladimir Iljitš riensi vitkastelematta käyttämään hyväksi tätä tilannetta. Prokuraattori ja santarmit saivat varmaan ihmetellä kovin sitä, että vasta vangitun S. I. Radtšenkon kuulustelulausunnot kävivät tarkasti yhteen meidän puheittemme kanssa sekä sitä, että hän oli niin selvillä oikeusprosessimme kulusta, mikä oli mahdollista vain näin onnistuneen naapuruutemme seurauksena.

Pitäen vilkasta yhteyttä kaikkiin meihin Vladimir Iljitš ei jättänyt „vapaudessa oleviakaan” vaikutuspiirinsä ulkopuolelle. Tänä aikana hän kirjoitti koko joukon lehtisiä ja kirjasen lakoista, mikä ei valitettavasti nähnyt päivänvaloa sen vuoksi, että „Narodnaja Volja” puolueen Lahden kirjapaino tuli ilmi. Samaan aikaan Vladimir Iljitš alkoi kirjoittaa laajaa tutkielmaansa „Kapitalismin kehitys Venäjällä”, jonka hän lopetti vasta karkotuksella ollessaan ja joka ilmestyi julkisuuteen V. Iljinin tekijänimellä.

Koko niiden 14 kuukauden aikana, mitkä istuimme vankilassa, en sattunut kertaakaan tapaamaan Vladimir Iljitšiä yhdessäkään „Predvarilkan” pitkistä käytävistä. Jokaista meistä saatettiin aina kävelylle tahi kuulusteltavaksi käyttämällä koko joukkoa erikoisesti sitä varten keksittyjä varokeinoja, jopa pitkää vihellystä, jolla vankilan poikkikäytävien vanginvartijoille tiedotettiin mahdollisesta kohtaamisen vaarasta. Mutta kun samoja käytäviä pitkin laahattiin kolmalla koko korillisia kirjoja, niin käsitin mainiosti, ettei näiden kirjojen ahmijana saattanut olla kukaan muu kuin Vladimir Iljitš. Hänellä oli jokin ihmeellinen taito tutustua kirjaan heti hyvin läheisesti ja aivan ensi silmäykseltä: hyvää etsijää aina lykää, kuten sanotaan. Muistan miten hän saattoi selailta joskus läsnäollessani aika paksun kirjan ja siepata siitä heti paikalla sellaisia lainauksia, jotka saattoivat tekijän selville vesille. Ja kun otit hänen lukemansa kirjan, jonka marginaalit olivat kauttaaltaan täynnä reunahuomautuksia ja jossa oli paljon osuvia alleviivauksia, niin et voinut enää mitenkään päästä irti siitä Vladimir Iljitšin kritiikistä, joka uhosi kaikista noista myrkyllisistä ja poikkeuksellisen sattuvista huu-dahduksista: „Hm, hm!”, „Ha-ha!” jne.

Tuskin tarvinnee kertoa, miten innoittavana esimerkkinä meille oli Vladimir Iljitšin opintojen jatkaminen vankilaseinien sisälläkin ja kuinka me hänen kanssaan koetimme käyttää vankeusaikaamme tavallaan omalaatuisena lisäyliopistona. Mutta vieläkin

suurempi merkitys karkotusvankeutemme aikana hänellä oli tässä suhteessa koko meidän kerhollemme.

Me olimme ensimmäisiä Itä-Siperiaan joutuneita sosialidemokraatteja, ja kaikki entiset karkotusvangit tarkkailivat meitä sekavin uteliaisuuden ja epäluottamuksen tuntein. Mutta nimenomaan Vladimir Iljitš oli joukossamme erittäin värikäs esikuva uuden tyyppin poliittisista taistelijoista.

Vladimir Iljitšin, V. V. Starkovin ja minun oli määrä olla kolme vuotta karkotettuna Minusinskin piirikunnassa. Minut Starkovin kanssa passitettiin Tesinskojen kylään, ja Vladimir Iljitš Šušenskojen kylään, joka sijaitsi meistä enemmän kuin 100 virstan päässä. Se ei estänyt meitä olemasta jatkuvasti kanssakäymisessä, ja tietystikin Vladimir Iljitš oli erittäin täsmällinen kirjeenvaihtokumppanini. Suunnilleen kaksi kertaa viikossa me saimme häneltä kirjeitä, joiden ansiosta olimme selvillä hänen omista töistään ja niistä tiedoista, joita hän sai laajan kirjeenvaihdon kautta. Tämä kirjeenvaihto ei syntynyt ainoastaan sen vuoksi, että Vladimir Iljitšin kirjeet koskivat aina asiain „olemusta”, antoivat aina suppeassa ja lakonisessa muodossa syvällisesti harkitut vastaukset kosketeltujen asioiden ydinolemukselta, vaan myös siksi, että Vladimir Iljitš oli tavattoman tarkka ja noudatti tiukkaa kuria tässä suhteessa: hän saattoi lähettää ankaran, poleemisen vastauksen saamaansa kirjeeseen, mutta piti vallan sopimattomana vaieta taikka sitäkin vähemmän „lykätä määräämättömäksi ajaksi” vastaaminen hänelle tehtyihin kysymyksiin.

Katkeruudella muistelen sitä, että tuo pinkka Vladimir Iljitšin kirjeitä, joita olin saanut häneltä karkotusaikanamme, on kadonnut niiden koetelemusten ja poliisin taholta ainaisesti uhanneiden vaarojen takia, joita saimme myöhemmin kokea. Nämä kirjeet näet olisivat arvokkaana aineistona sitä valtavaa valmistelutyötä luonnehtiessa, johon Vladimir Iljitš karkotusaikanaan koko tarmolla antautui. Me pohdiskelimme hänen kanssaan sekä niitä aiheiltaan moninaisia kysymyksiä, jotka olivat yhteydessä hänen teokseensa „Kapitalismin kehitys Venäjällä”, jota hän silloin kirjoitti, että niitä erilaisia venäläisen ja saksalaisen kirjallisuuden uutuuksia, joita me siellä saimme, sekä kaikkea sitä, mikä meistä näytti siihen aikaan oleelliselta ja päivänpolttavalta. Luulen, että tuo kirjeenvaihto voisi melko hyvin luonnehtia myös sitäkin Vladimir Iljitšin erikoisuutta, mikä ilmeni hänen aivan erikoisessa tottumuksessaan ja taidossaan käydä suoraan ja mutkitteluitta käsiksi minkä hyvänsä kysymyksen ytimeen. Juuri tästä erikoisuudesta johtui hänen kirjakielensä poikkeuksellinen helpous ja niin sanoakseni läpikuultava selvyys. Ja vaikeata lienee löytää toista sellaista kirjailijaa, joka pitäisi samassa määrin

ohjeenaan Nekrasovin neuvoa: „Ajatukset avaria, sanat tarkkoja”.

Sušenskojen kylän talonpoikain muistelmista, joita on julkaistu lehdistössä, näkyy, minkälaisen vaikutuksen heihin teki se tavattoman uuttera ja oikea elämäntapa, jota Vladimir Iljitš noudatti karkotuksella ollessaan. Hänen juridinen sivistyksensä ja ainainen ahertamisensa kirjojen parissa, hänen taitonsa vastata kaikkiin kysymyksiin sekä antaa tarpeen vaatiessa lainopillisia neuvoja, loivat hänelle nopeasti ihmeellisen miehen maineen.

Muistaakseni heti karkotusaikani ensi vuonna onnistuin jollakin tekosyillä saamaan luvan matkustaa muutamaksi viikoksi Sušenskojen kylään, ja tämä yhdessä olo Vladimir Iljitšin kanssa on säilynyt kirkkaana muistissani. Siihen aikaan hän eli vielä täydessä yksinäisyydessä, ja hänen minuutilleen harkitussa työpäivässään vuorottelivat otollisesti pitkät työrupeamat ja oikein sovelletut niukat, mutta tuiki välttämättömät lepoaikat. Aamuisin Vladimir Iljitš tunsu tavallisesti verratonta elinvoimaa ja elintarmon virkeyttä, tällöin hän oli mielellään valmis ottelemaan ja peuhaamaan, mistä syystä minäkin jouduin monet kerrat jollain tavoin painiskelemaan hänen kanssaan, kunnes hän talttui minun tehtyäni mitä aktiivisinta vastarintaa. Ja sitten, lyhyen aamukävelyn jälkeen alkoivat meidän päiväjärjestyksemme mukaiset opintomme. Vissit tunnit oli määrätty kirjallisuontoisille töille, ainehistojen valmistelemiselle tilastokokoelmista, filosofian tutkimiselle sekä niin kotimaisen kuin länsieurooppalaisenkin taloustieteellisen kirjallisuuden lukemiselle, ja lepoaikaan kuului lukea myös kaunokirjallisuutta.

Sanomalehdet me saimme tietenkin kauheasti myöhästyneinä ja aina suurina pakkoina kerrallaan. Mutta Vladimir Iljitš hokasi systematisoida näiden lehtien lukemisenkin: hän jakoi ne sillä tavalla, että luki joka päivä ainoastaan ne lehtien numerot, jotka vastasivat myöhästymisen määrää, mutta olivat nimenomaan vain määrätyn päivän lehtiä. Näin hän sai joka päivä lehden, mutta suuresti myöhästyneenä. Ja kun minä yritin rikkoa tätä järjestystä lehtien lukemisessa, tempaamalla tahallani uutisia myöhemmistä lehden numeroista, hän tukki korvansa ja puolesti kiihkeästi oman menetelmänsä paremmuutta.

Vladimir Iljitš nautti mielellään raittiista pakkasilmasta, harrasti nopeaa kävelyä, luistelemista, šakkia ja metsästystä. Ja miten iloinen, vilkas ja seuraarakastava toveri hän olikaan sellaisina lepoaikaan ulkoilmassa taikka otelessamme šakkilaudan ääressä!

Näin kului viikko toisensa jälkeen elämässämme karkotusvankeudessa, ja tämän merkillisen miehen jännitetty työtahti, miehen, joka meidän nähtemme ei viettänyt päivääkään

edistymättä tavalla tai toisella edes hiukankin tietomääränsä laajentamisessa,— tämä työtahti vaikutti meihin tavattoman virkistävästi ja ryhdistävästi. Hänen läheisyydessään jokaisen teki mieli olla parempi kuin mitä todellisuudessa oli, ja samalla jokaista veti lähemmäksi juuri tätä valoisaa ja elämänhaluista miestä.

Tarkoitukseni ei ole kuvailla tässä senaikaisia „oloja ja tapoja” Minusinskin karkotuksessa. Mainitsen vain, että loppukädessä meidän sosialidemokraattinen joukkomme Vladimir Iljitšin johdolla muodostui eripuraisuuden riitaomenaksi karkotusvankien keskuudessa. Koko tuo pienoinen maailma jakaantui kahtia, ja koko työläisväki asettui meidän puolellemme. Kun sinne meille Minusinskin aroille asti saapui rouva Kuskovan kirjelmä, hänen kuuluisa „Credonsa” („Uskonsa”), jossa hän koetti todistella, miten varomatonta on kylvää poliittisia julistuksia proletariaatin keskuuteen, jonka on lähitulevaisuudessa suotu kulkea muka vain taloudellisen taistelun teitä, ja koko poliittisluontoinen taistelu on jätettävä „aatelisiväen” huostaan, so. herrojen liberaalien ja kaikenkarvaisten sekasäätyisten intelligenttien huoleksi. Meillä karkotusvankien keskuudessa suhtauduttiin tähän kirjelmään sangen eri tavalla. Mutta vain Vladimir Iljitš osasi oikein arvioida sen, miten turmiolliseksi saattaa muodostua koko tuo proletariaatin tietoisuuden pimittäminen, joka saattoi johtua sellaisesta Venäjän viheliäisen liberalismiin edessä matelemisesta ja hännillälaahustamisesta, sekä noiden muka puhtaasti taloudellisen taistelun käytännöllisten puoltajain lyhytnäköisyyden. Se ponteva vastalause „Credon” kirjoittajalle, joka levisi sitten kautta koko Venäjän kirjeenä, jonka oli allekirjoittanut 17 Itä-Siperian karkotusvankia, oli kokonaan Vladimir Iljitšin kirjoittama. Sellaisina hetkinä hän oli aina varuillaan, hänestä säkenöi aina syvä suuttumus moisia vastustajia kohtaan.

Karkotusaika läheni loppuaan. Jo ennen karkotusaikani päätymistä olin saanut luvan työskennellä Siperian rautatiellä. Erikoisesti on painunut mieleeni eräs viimeisistä kävelyistäni Vladimir Iljitšin kanssa leveän Jenisein rannalla. Oli kuutamoinen pakkasyö, ja edessämme kimalteli loputtomana Siperian äärettömien lakeuksien lumipeite. Vladimir Iljitš kertoi minulle innokkaasti suunnitelmistaan ja aikomuksistaan, jotka liittyivät Venäjälle palaamiseen. Puolueen painettavan äänenkannattajan järjestäminen, sen julkaisemisen siirtäminen ulkomaille ja puolueen perustaminen tämän keskuslehden avulla, joka muodostuisi siten omalaatuiseksi rakennustelineeksi koko proletariaatin valankumouksellisen järjestörakennuksen pystyttämistä varten,— tämä oli hänellä keskeisimmän pohdinnan ja todistelujen aiheena. Täytyy tunnustaa, että ensi alussa minusta tuntui siltä kuin hän antaisi liian suuren merkityksen sellaiselle puoluelehdelle, ja

käsitin sen johtuvan vain siitä, että pitkällisen karkotusvankeuden aikana hän oli itse joutunut tahtomattaan tekemään enimmäkseen työtä yksipuolisesti kirjallisella alalla.

Todellisuus on osoittanut syvästi oikeaksi Vladimir Iljitšin viitoittaman tien.

III

Tapahtumain kulku todisti, että siitä vaiheesta, jolloin Vladimir Iljitš palattuaan karkotusvankeudesta Siperiasta siirtyi ulkomaille ja alkoi julkaista siellä „Iskra” lehteä, tuli käännekohta puolueemme historiassa. Kuten tunnettua, „Iskra” alaotsikossa olivat mottona sanat: „Kipinästä tuli syttyä”. Tämä tuli leimahti silmiemme edessä todellakin jättiläismäiseksi Lokakuun paloksi, joka sytytti punaisen aamunkoiton liekehtimään koko sorretun maailman yllä. Kun nyt selaillet vanhan „Iskra” lehden numeroita, niin tulet vakuuttuneeksi siitä, miten valtava merkitys oli „Iskran” tulisella julistajantyöllä Venäjän proletariaatin vallankumoustahdon herättämisessä. Te huomaatte, että koko tuossa loistavien kirjailijain tähtisikermässä, joka Vladimir Iljitšin toimesta koottiin „Iskran” lipun alle, kirkkaasti erottautui hänen johtava ja keskeisin persoonansa, hänen yksinkertaisen selvät ajatuksensa, hänen tuliset sanansa, jotka uhkuivat suuttumusta ja rohkeutta sekä kutsuivat lakkaamatta uusiin taisteluihin proletarisen asian vihollisia vastaan. Vanha „Iskra” on pysyvä ikuisesti opettavana esimerkkinä siitä, kuinka puolueen äänenkannattajaa on hoidettava, jotta se olisi samanaikaisesti sekä tietä näyttävänä ja puoleensa kutsuvana että vaaroista varoittavana majakkana, vallankumouksellista kiihkoa ja toimintatarmoa väkisinkin herättävänä taistelusoittona. „Iskran” lipun alle Venäjällä kerääntyivät ne voimat, jotka myöhemmin joutuivat esittämään historiallisesti ennenkuulumattoman laajassa mitassa leniniläisen taktiikan äärettömän voimallisuuden ja sen, miten äärettömän voimakasta oli Leninin „marxilaisuus käytännössä”. Juuri tämän lipun alla ryhmittyi ensi kertaa „bolševikkien raudanluja esikaarti”.

Sivuutan „Iskra” järjestön ensimmäiset solut Venäjällä, jotka olivat tulevien komiteajärjestöjen esikuvana, sivuutan liittoutumisen „Južnyi Rabotšin” kanssa, ensimmäisen järjestelykomitean (OK) toiminnan puolueen edustajakokouksen koollekutsumiseksi, toimintamme Samaran keskusjärjestössä ja siirryn muistelmiin, jotka koskevat vallankumoustoimintani kieviläistä aikaa (vuodet 1903—1905).

Palauttakaa mieleenne puolueen II edustajakokous 1903 sekä ensimmäinen kahtiajakaantuminen vasta muodostuneen VSDTP:n riveissä. Tämän edustajakokouksen tahdosta jouduin toimimaan

Keskuskomitean ensimmäisen kokoonpanon jäsenenä ja olemaan näin ollen mitä vilkkaimmassa yhteydessä Geneven keskusjärjestöön.

Toimintamme silloisessa Kieivissä, missä Keskuskomitean perusryhmä sijaitsi, oli ensi alussa sangen tukalaa.

Keskuskomitea oli vastuussa työn järjestämisestä koko Venäjän mitassa, ensi kertaa muodostuneet ja toisistaan eristetyt vähäiset komiteoiden versot oli liitettävä yhteen, taistelevien tovereiden voimia oli tuettava sangen ylivoimaisessa taistelussa zubatovilaisuutta ja pitkälle kehiteltyä poliisikoneistoa vastaan, joka tsarismmin valtavan pitkästä olemassaolosta johtuen oli yhä vieläkin voimakas, mutta jo aavisti perikatonsa lähenevän.

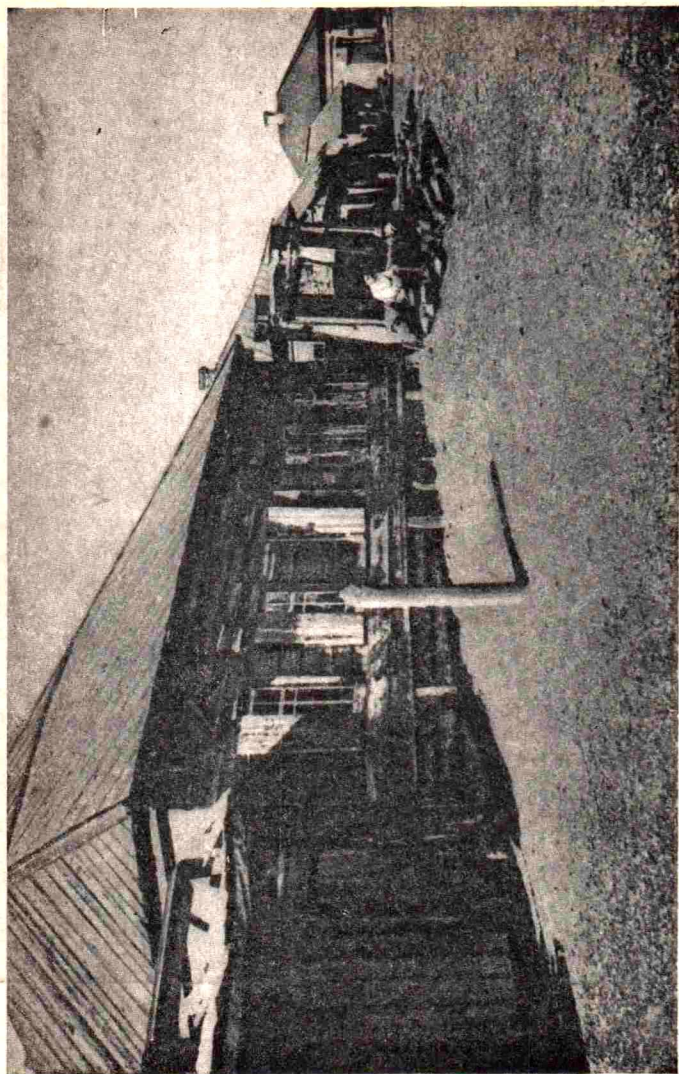
Suuret vapautuspäämäärät, yhä tuntuvoimaksi kehittyvä kansan miljoonajoukkojen luonnonvoimainen liike ja vähäinen ammattivallankumouksellisten ryhmä, niukat varat, yhtämittäinen „alkuunsaamisen” prosessi ja yhtämittaiset palot — sellainen oli se ilmapiiri, jossa ensi kertaa koko Venäjän mitassa jouduttiin luomaan puolueen koneistoa. Vaikeata on yliarvioida sitä merkitystä, mikä „Iskran” säännöllisellä ilmestymisellä oli meille tuossa taistelussa puolueen alkuperusteista. Vaikeimpina hetkinä tukenamme oli yksin jo ajatuskin siitä, että kaikista ilmitulostamme huolimatta jossain kaukana, minne ei poliisien vainot ulotu, tekee työtään tuo „kuutosryhmä” Vladimir Iljitšin johdolla. Ajatelkaa itse, miten painostavan vaikutuksen meihin teki tieto, että vuonna 1903 pidetyn puolueen edustajakokouksen merkityksellisimpänä tuloksena oli nimenomaan „Iskran” toimittajien joukossa tapahtunut hajaannus, ja kaiken lisäksi, että Vladimir Iljitš, jonka johtava ja ratkaiseva osuus Pää-äänenkannattajan toimituksessa oli meille ollut aikoja sitten selvä, oli pakostakin joutunut yksinäisyyteen.

Vastuunalainen toiminta Kieivissä tuntui minusta sellaisissa oloissa kovin vaikealta, ja hankittuani itselleni illegaalisen passin siirryin viivastelemättä ulkomaille. Genevessä jouduin päistikkaa emigranttikiihostojen kiehuvaan kattilaan. Tavatessani entisiä ystäviä en ollut tuntea heitä, niin suuren keskinäisen kiukun ja suutumuksen vallassa he olivat. Tuon murahaispesän myrkkylielet olivat suurimmaksi osaksi suunnatut Vladimir Iljitšiä vastaan. Erikoisesti ovat mieleeni painuneet Plehanovin surkeat kiivas-telut, hänen todistellessaan minulle, että „Iskran” vanhan toimituksen, eli tuon hänen mielestään „voittamattoman armadan” yksimielisyyden hyväksi kannatti suostua paljon suurempiinkin uhrauksiin kuin tämä tai toinen myönnytys puolueen jäsenyyttä koskevan pykälän selittämisessä.

On itsestään selvää, että niinä tulisen touhun päivinä vietin suurimman osan ajastani Vladimir Iljitšin seurassa, ja juuri hän oli kuitenkin kaikkein tyynin ja levollisin noiden rauhattomien

V. I. Lenin.
Valokuva, 1897.

Talo Sušenskojen kylässä, jossa Vladimir Iljitš asui
karkotusvankeudessa.
Valokuva.

henkilöiden keskuudessa. Huomasin selvästi, että hän yritti tarkoituksellisesti mahdollisimman vähän „agiteerata” antaen minulle mahdollisuuden ottaa itsenäisesti ja puolueettomasti selvän tapahtuneen jakaantumisen seikoista. Kohtalo oli tällä kertaa äärettömän armoton minua kohtaan ja oli valmistanut minulle, joka en ollut vielä ottanut lopullisesti selvää edellämäinitsemieni Venäjän vallankumouksellisten olosuhteiden spesifiikkisesta käytännönpalvonnasta, tehtäväksi näytellä sangen epäkiitollista sovittelijan osaa. Rupesin totta tosiaan äärettömin voimainpönistuksiin yrittämään sovittaakseni äskeisiä ystäviä.

Sisäisen „minänsä” kaikesta ihmeteltävästä eheydestä huolimatta Vladimir Iljitš oli itse asiassa harvinaisen vaatimaton ja epäitsekkäs mies. Muistan, miten kerrankin väittelymme Vladimir Iljitšin kanssa venyi myöhään yöhön. Tietäen, miten suuren merkityksen hän antaa nimenomaan meidän käytännölliselle vallankumoustoiminnallemme Venäjällä ja sen tarpeille, yritin vakuuttaa hänelle, kuinka välttämätöntä on saada aikaan sovinto, ja kuvasin, miten murhaavaksi iskuksi tämä hajaannus saattaa tulla juuri tälle käytännön toiminnalle. „Ja lopuksi”, sanoin minä, „ottakaa huomioon, Vladimir Iljitš, minkälainen tilanne on muodostunut. Sillä oikeastaan kaikki, ihan kaikki ovat teitä vastaan! Vieläpä niidenkin harvojen henkilöiden keskuudessa, jotka äänestävät teidän mukanne, on nähdäkseni sellaisiakin, jotka tekevät sen etupäässä henkilökohtaisesta uskollisuudesta teitä kohtaan. Käy niin, että te yksin vastustatte kaikkia”.

Tunnettua on, että noiden Genevessä käytyjen neuvottelujen aikana saatiin eräänlainen väliaikainen sovinto aikaan Leninin, Plehanovin ja Martovin välillä. Minä noina erittäin suuren merkityksen näiden miesten henkilökohtaiselle yhteenkuuluvaisuudelle, ja näytti siis siltä, että henkilökohtaiset välit oli saatu järjestykseen. Mutta miten katkerasti sainkaan katua sitä, että olin luottanut liian paljon tähän henkilökohtaisten välien sovittamiseen ja että olin ollut niin lyhytnäköinen poliittisissa laskelmissani!

Jonkin ajan kuluttua olin jälleen Kieviissä ja vakuuttelin kieviläisille ystäväilleni, että hajaannuksen vaara on ohi ja että meidän vanha „Iskramme” on edelleenkin „voittamaton armada”! Mutta, voi sentään! Ehti kulua vain muutama viikko, ja meille Kieviin saapui ulkomailta koko joukko kirjeitä ja niiden ohessa vastaavaa kirjallisuutta, jotka todistivat peruuttamatonta suhteiden katkeamista molempien puolien välillä. Taistelu syttyi uudelleen kautta linjan ainoastaan sillä erolla, että molemmat puolet sättivät nyt aika lailla ja täydellä syyllä minua „rämettävästä” yrityksestäni, ja myöhemmät tapahtumat näyttivät havainnollisesti, että historiallisessa mielessä kaukonäköinen oli todellakin vain Vladimir Iljitš. Ja jos nerokkuus on nimenomaan sellaista tapahtumain

ennakkonäkemistä, jolloin tapahtumain kulku arvataan etukäteen monia vuosia ennen kuin tavallisten keskitason ihmisten suuri joukko ymmärtää näiden tapahtumien olemuksen, niin juuri tuossa menševikkien vallankumouksellisen syntiinlankeamisen varhaisessa käsittämässä tuli erittäin havainnollisesti ilmi Vladimir Iljitšin nerokas historiallinen kaukonäköisyys.

Bolševismi ja menševismi edustivat kahta jyrkästi vastakohtaista käsityskantaa asiain objektiivisen olemuksen tajuamisessa. Mutta tämä tuli eittämättömän selvästi esiin vasta tapahtumain kehittyessä edelleen, vasta sitä mukaa, kun kansankapinoiden barrikaadit kasvoivat ja laajentuivat Venäjän lakeuksilla.

IV

Vuoden 1905 tapahtumien aikana olin vielä Kieviissä, missä osallistuin aktiivisesti rautatieläisten suurlakkoon käyttäen hyväkseni sitä, että eräiden henkilökohtaisten yhteyksieni avulla olin onnistunut saamaan toimen Lounaisten rautateiden Hallinnossa. Lakon loppuvaiheessa olin lakkokomitean puheenjohtajana suureksi harmiksi rautatiepäällystölle, joka ei lainkaan olisi halunnut nähdä diplomi-insinöörin toimivan siinä tehtävässä. Nojautumalla rautatietyöläisten ja -toimitsijain valtavaan joukkoon me kävimme reippaasti hyökkäystäistelua ja olimme kohta tilanteen herroja ei ainoastaan rautatien radoilla, vaan kaupungissakin. Viranomaiset joutuivat hämmingin valtaan, mutta eipä voida sanoa, että mekään olisimme nähneet selvästi edessämme olevan tien, ja hämärä levottomuuden tunne yhä voimakkaammin valtasi meidät, jotka emme tienneet, miten olisi ollut vietävä oikealla tavalla päätökseen loputtomien joukkokokoustemme sarja. Lokakuun 17 päivän manifesti ilmestyi aikana, jolloin rautatieläisten sekä heihin läheisesti liittyneiden Kievin erilaisten vallankumouksellisten järjestöjen riveissä oli alkanut jo tuntuva hämminki. Näin oikeastaan se laaja pikkuporvarillinen joukko, jonka yleisvenäläisen lakkoliikkeen hyökky oli temmannut mukaansa, toivoi hartaasti pääsevänsä lähimmälle rannalle, missä olisi turvattu edes alkeellinen lisäys niihin vähäisiin taloudellisiin ja poliittisiin oikeuksiin, joita sillä oli ennen ollut. On helppo ymmärtää, kuinka vaikeata oli niissä oloissa toimia sellaisin julistuksin, ettei olisi uskottu noihin perustuslaillisiin illuusioihin ja että olisi tarmolla valmistauduttu kiertämättömään aseelliseen taisteluun kavalaa vihollista vastaan.

Lokakuun juhlat Kieviissä päättyivät laukauksiin ja ratsu- miesten hyökkäykseen monituhantisen väkijoukon kimppuun, joka oli kokoontunut Kreštšatikille ja Kaupunkiduman edustalle. Sitä seurasi hirveän suuri juutalaispogromi, ja jonkin ajan kuluttua sapöörijoukkojen kapinan vieläkin verisempi nujertaminen.

Pelastuin vangitsemiselta vain siten, että matkustin Pietariin, missä silloin oli Vladimir Iljitš ja mistä meille saapui kaunopuheisia varoituksia, että ennen kaikkea on pidettävä ruuti kuivana.

Siirtyminen pogromien Kieivistä Pietariin, joka oli yhä „perustuslaillisten vapauksien vallassa”, oli suorastaan hämmästyttävä. Kieivissä olin tottunut kulkemaan revolveri taskussa mustasotnialaisten hyökkäysten varalta, sillä eihän mustasotnialainen lehti „Kievljanin” turhaan melkein päivä kuin päivä syytännyt meitä lakkoilevien rautatieläisten johdossa olleita valtiopetoksesta, mutta täällä Pietarin kaduilla oli runsaasti mitä kärkevintä paljastuskirjallisuutta, ja sanomalehtipojat, jotka kaupustelivat vilkkaasti niihin aikoihin niin monilukuisia lehtiä ja humoristisia julkaisuja, hyppivät innoissaan yhdellä jalalla ja laulaa hoilottivat pääministeristä: „Witte tanssii, Witte laukkaa, Witte laulaa rallattaa...”

Kievin pogromin vaikutelmat, jotka ovat tähän päivään säilyneet elävinä muistissani, minulle niin läheisten henkilöiden vangitsemiset — mikään tästä ei tietenkään voinut edistää minua lainkaan optimistisesti suhtautumaan noihin Pietarin ihanuuksiin. Ei kaikille ole suotu kykyä lentää kotkan siivillä tosielämän raskaiden koettelemusten yli. Kievin tapahtumien tyrmistyttämänä pelkäsin voimiemme ja mahdollisuuksiemme yliarvioimista. Muistan, että minulla oli tästä kysymyksestä aika paljon väitteilyjä Vladimir Iljitšin kanssa. Mutta samalla en voinut olla ihailematta enkä ihmettelemättä sitä ääretöntä tarmoa, jolla hän sinä kautena toimi Pietarissa. Se oli hänen niin sanoakseni ensimmäinen „koe” askeleensa maanalaisuuden oloista lavealle historian areenalle, mutta kaikille, joilla oli silmät päässä, kävi jo selväksi, miten mahtavaksi historian suurmieheksi tämä henkilö saattoikaan tulla juuri tällaisen laajan ja julkisen toiminnan oloissa. Tuntui siltä, että tuo talonpoikaiskapinoiden kajastus, nuo ensimmäiset viestit uhkaavista sotilaskapinoista, nuo myrskyisinä pauhaavien lakkojen aallot löytävät vain yksin hänessä sellaisen keskuksen, joka pystyy tekemään kaikista niistä viisaasti yhteenvedot ja joutumatta hämmingin valtaan mistään tappioista ja kapinataistelussa vaihtelevan onnen vaakalaudan heilahteluista huolimatta pystyy suuntaamaan vallankumouksen laivan juuri siihen satamaan, mikä turvaa maksimimäärän vallankumouksellisia saavutuksia tappioiden jäädessä minimiin.

Monet eivät silloin vielä tunnustaneet Vladimir Iljitšiä, toiset vain puoleksi aavistivat hänen merkityksensä, mutta hän oli silti jo hyvin laajalle henkilöpiirille Venäjän proletarisen vallankumouksen laivan täysin tunnustettu kapteeni. „Päivässä vuosien työ!” — siinä tunnus, jota oikeat taistelijat ovat velvollisia vallankumousten aikana noudattamaan taistelussa näiden

vallankumouksien suurten saavutusten puolesta. Vladimir Iljitš seurasi järkkymättä tätä tunnusta. Sen ohella, että hän itse käytti hyväkseen täysin mitoin nyt tarjoutunutta tilaisuutta esiintyä terävän painetun sanan avulla avoimesti lehdistön palstoilla, turvautumatta mihinkään Aisopoksen sanontoihin, kaiken sen ohella nimenomaan hän kannusti eteenpäin ja järjesti koko puolueemme kirjoittlevaa veljeskuntaa, ettei se hukkaisi turhaan niin kalliita hetkiä taistelussa kansanjoukkojen laajamittaisen ja todella vallankumouksellisen valistuksen puolesta. Kun nykyään selaillet Vladimir Iljitšin lukuisia teoksia, jotka hän on kirjoittanut Venäjän ensimmäisen vallankumouksen kaudella, niin et voi olla ihmettelemättä ja ihailematta hänen katsomustensa kaukonäköisyyttä, hänen iskujensa tarkkuutta, hänen ennustustensa sattuvuutta sekä sitä valtavaa työtä, mitä hän teki repiäkseen pois kaikki ja kaikenlaiset naamiot, joita niin mielellään käyttävät kansan viholliset sellaisina kausina, jolloin kansassa herää vallankumouksellisen toiminnan halu.

Mieleeni muistuu eräs Vladimir Iljitšin esiintymisistä kreivitär Paninan kansantalolla pidetyssä äärettömän suuressa kansankokouksessa. Korokkeelle nousee toinen toisensa jälkeen silloisen Pietarin tunnetuimpia puhujia. Siellä esiintyy kadettien ja trudovikkien parhaimmisto. Ja sitten samalle lavalle nousee uusi puhuja, jota laaja kansanjoukko ei vielä tunne. Heti pistää silmään hänen otsansa tavattoman ulkoneva kaartevuus sekä hieman vinojen silmien läpituokeva loiste. Hän on puhunut vasta kymmenisen minuuttia, mutta te näette selvästi, että tämä puhuja on jo vallannut täydellisesti ja tavallaan lumonnut tuon väkijoukon, joka katsoo häneen jännittyneesti ja ahneesti monen monilla tuhansilla silmäpareilla... Edessämme on epäilemättä rohkea kansan tribuuni. Raudanlujalla logiikallaan hän analysoi kuuntelijoilleen heidän silmiensä edessä kehittyviä tapahtumia, ja kaikille käy selväksi, ettei noille tapahtumille voidakaan löytää muunlaista tulkintaa, samoin kuin ei voida epäillä sitä, että kaksi kertaa kaksi on neljä. Ja koska näin on laita, niin miten ankarana historia onkaan langettava tulevaisuudessa tuomionsa niille, jotka eivät ole käsittäneet noiden tapahtumain selvää ydinolemusta eivätkä ole huomanneet syvimpien kansankerrosten liikkeen ratkaisevaa osuutta niissä. Mutta sitäkin suuremmalla inholla se on langettava tuomionsa niille, jotka koettavat tietoisesti hämätä tapahtumien todellisen merkityksen, yrittävät turhaan turmella työtätekevien joukkojen luokkatietoisuutta, tuudittaa heidän tahtoaan turhilla jaaritteluilta siitä, että on muka jo päästy rauhan satamaan. Mitä ovat miehiään nuo petteurit ja kavaltaijat, jotka tekevät tyhjiksi proletariaatin suuret uhraukset siinä vapaustaistelussa, jota se on käynyt ei ainoastaan oman

itsensä, vaan myös kaikkien työtätekevien asian hyväksi? Asiaa tarkemmin tutkittaessa osoittautuu, että enemmän tai vähemmän kauniiden sanojen taakse verhoutuen menševikkejä myöten kaikki puolueet harjoittavat sellaista kavaltamista, ja vain yksin bolševikit noudattavat raudanlujasti suuntaansa, jonka tarkoituksena on ehdottomasti saavuttaa oikeita eikä näennäisiä voittoja vallankumouksessa.

Tämän puhujan jokaisesta sanasta henkii niin syvä ja loppuun saakka harkittu ajatus, niin kiihkeä vakuuttuneisuus, että ne lumoavat kuulijan voimakkaammin kuin mitkään kaunopuheiset sanat ja hienostunut ääntäminen. Hän laskeutuu puhujalavalta raikuvien kättentaputusten saattamana, jotka paisuvat myrskyisäksi suosionosoitukseksi, ja me saatamme huomata, että tuohon yksimieliseen tunteen purkaukseen ottavat osaa jopa nekin, joita hän juuri hetki sitten syyttäen paljasti. Mutta siinä hän se kansan tribuunin voima juuri onkin, että hän kykenee valloittamaan sen sekavasta kokoonpanosta huolimatta. Sellainen kansan tribuuni oli meidän Vladimir Iljitšimme, ja tarvittiin hyvin paljon salassapitämisen keinoja, jotta näiden kirkkaiden esiintymisten yhteydessä olisi mainittu mahdollisimman vähän V. I. Uljanov-Leninin nimeä.

Joulukuun kapina Moskovassa oli kukistettu. Pietari oli synkänä vaiti. Maaperä Vladimir Iljitšin jalkain alla kävi yhä kuumemmaksi. Yhä ilmeisemmäksi kävi, että halutaan tehdä selvää Venäjän ensimmäisen vallankumouksen huomattavimmista toimihenkilöistä. Puolueen etuja silmällä pitäen päätettiin toimittaa Vladimir Iljitš mitä pikimmin ulkomaille; mutta miten hankalaa se meille olikaan. Niinkuin laivan kapteeni hän lähti laivaltaan voidaan sanoa ihan viimeisenä sanan kirjaimellisessa merkityksessä. Ensi aluksi me saimme hänet suurella vaivalla suostumaan siihen, että hän muuttaisi edes Suomeen.

Muistissani on säilynyt kalliina eräs keskustelu Vladimir Iljitšin kanssa vähän ennen hänen lähtöään. Eräänä iltana hän tuli asuntooni vaikean työpäivän jälkeen, mutta kovin vilkkaana ja lennokkaalla mielellä... Keskusteltiin tietysti viime tapahtumista. Todistelin hänelle, että joukkojen liikkeessä ilmenevä laskukausi noin valtavan nousun jälkeen tarjoaa epäterveellisen maaperän yksityisille partisaanimaisille esiintymisille ja että koko tuo osittaisterrori sekä monet muut „pakkotoimitukset” merkitsevät vallankumouksen laskua. Hän sitävastoin näki siinä helpon mahdollisuuden järjestää päättäväisiä vallankumouksellisia pareja ja kolmikkoja — takeena joukkoliikkeiden uudelle noususuunnalle. Loppukädessä aivan oikeassa oli kuitenkin Vladimir Iljitš, joka sanoi, että vuoden 1905 kylvö oli liian reaalista ja tehty juuri sellaisiin maaperäkerrostumiin, ettei niitä

voida väittää hedelmättömiksi, se olisi samaa kuin väitettäisiin, että äärettömän valtavan ja voimia uhkuvan maan elämänvaltimo on lakannut sykkimästä. Kun vuoden 1905 tapahtumat osoittivat havainnollisesti, kuinka muutamat tuhannet ammattivallankumoukselliset panivat liikkeelle satoja tuhansia proletaareja ja prolotaarien läheisimpiä mukana kulkijoita, niin seuraavalla kerralla kymmenet tuhannet puolueen lipun alle järjestäytyneet panevat liikkeelle kymmeniä miljoonia, ja silloin on voitto taattu.

